

ACTA

– KONFERENCIA –

JOGRENDSZEREK KÖZÖTTI VERSENY

A jogrendszer, pontosabban az azt alakító jogalkotók, jogalkalmazók versenyben állnak egymással, reagálnak egymás lépéseire, újítanak azért, hogy megelőzhessék a többieket, a versenytársaikat. Az, hogy a jogalkotókat, jogalkalmazókat nem csak az motiválja, hogy adott országban, jogrendszerben mi a legjobb megoldás, hanem az, is, hogy versenytársaikat megelőzzék versenyképesség, vonzerő és más szempontok szerint, az utóbbi években több fontos nemzetközi kutatási program témájává vált. A téma kapcsán rendeztünk konferenciát 2015. szeptember 4-én a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán. E konferencia terméséből az első csokrot közöljük most; a második – kisebb adag – a következő számban érkezik.

A verseny fő terepeként talán elsőként a gazdasági jog, a gazdasági szabályozás jut eszünkbe.

Ezt a területet, pontosabban a hitelezést meghatározó szabályok szerepét és az e területen megjelenő versenyt vizsgálják tanulmányaikban Györffy Dóra és Tajti Tibor. *Györffy Dóra* „Jogrendszer verseny a jelzálogpiacon” című cikke a magyar és a lengyel jelzálogpiaci szabályozását összehasonlítva azt mutatja be, hogy egy jogrendszer vonzereje nem egyszerűen annak aktuális állapotától, hanem a kiszámíthatóságától (várt változásaitól) is függ. Ezt a kiszámíthatóságban mutatkozó eltérést, és annak hatását elsősorban a *válság utáni* reakciókkal és hatásaikkal illusztrálja. Arra is példát szolgáltat, hogy a versenyben a két ország eltérő versenystratégiát követett: már maga a stratégiaválasztás is a verseny tárgya. Míg Magyarországon a hitelezés (és azon belül a lakossági hitelezés) felpörgetése volt a választott stratégia, a magyar kormányok ebben a versenyben (mutatóban) akartak politikai, illetve gazdaságpolitikai okokból minél jobb eredményeket felmutatni, addig a lengyeleknél, úgy tűnik, ez nem volt központi cél.

Tajti Tibor „Beszélhetünk-e zálogjogi rendszerek versenyről?” című cikke elsősorban azt tárgyalja, hogy a zálogjogban vélelmezhetünk-e versenyt az egyes nemzeti jogrendszer, jogalkotók között. Külön érdemes kiemelni, hogy a versenyt nem csak horizontálisan értelmezi (vagyis, hogy az országok keresik és átveszik a *best practice*-t), hanem a gyakran elfelejtett vertikális formával is: vizsgálja, miként próbálják az egyes jogrendszer a nemzetközi szervezeteket meggyőzni, hogy a náluk ismert módszert tegyék „ajánlottá”.

A gazdasági szabályozás egyik alapvető eszköze a számvitel, illetve az ahhoz sok szálon kapcsolódó adójog, Ez *Katona Klára* „A számviteli rendszer és nyereségadó-

tatás eltérő szabályozási elveinek hatása a vállalati működésre” című cikkének témája, amely azért érdekes elsősorban, mert rámutat, hogy bár úgy gondolhatnánk, hogy a tőkevonzás kézenfekvő célja a gazdasági jogban folyó versenynek, ez nem mindig van így. A versenyben részt vevő, a jogszabályokat alkotó kormányok nem tekintik a tőke minden formáját kívánatosnak, nem próbálják a tőkét „minden körülmények között” magukhoz vonzani. Léteznek olyan szabályozási eszközök a számvitel, az adózás terén is, amelyek a külföldi tőke bizonyos formái számára vonzóvá akarják tenni az országot, és vannak, amelyek inkább bizonyos tőkebefektetési formák költségét növelik. (Úgy tűnik, az előbbi körbe tartozik a „befektetői”, vagyis a társaságok sajáttőkéjét növelő finanszírozás – például a nemzetközi számviteli standardok átvétele, a társaságok könnyebben átláthatóvá tétele ezt a célt szolgálja. A kevésbé kívánatos körbe tartozik mindenekelőtt az anyavállalati hitel.)

Egy adott iparág szabályozásában, a médiajogban felbukkanó versenyelemeket keresi *Láncos Petra Lea* és *Koltay András* „Versenyhelyzetek” az európai médiajogban” című cikke. Kérdésük az, hogy a médiajogban milyen elemei jelentkeznek a szabályozói versenynek, illetve e verseny káros következményeinek elkerülés érdekében milyen lépéseket tesznek az egyes jogalkotók, hatóságok.

A fogyasztóvédelem és az eljárásjog szintén egy sokat elemzett terület a jogverseny irodalmában. *Simon Rita* „A fogyasztói viták alternatív vitarendezése Európában” című cikkében azt vizsgálja, hogy a fogyasztóvédelem, az eljárásjog területén miképpen korlátozza az EU a nemzeti jogok versenyét (pontosabban, hogy mekkora teret hagy arra), másrészt a policy-alkotás vizsgálatával példát szolgáltat az *innovációs versenyre* is – pontosabban arra, hogy a jogalkotók törekednek-e a máshol kialakult jó példák átvételére.

Azonban a gazdasági jogban sem mindig jelenik meg verseny. Erre mutat rá *Serák István* „A polgári jog a jogrendszerek versenyében és civiljogi jogalkotás a globalizáció korában” című cikke: a verseny megjelenése alapvetően a versenyben részt vevők, vagyis a jogalkotók akarától függ.

Bár a jogalkotók, jogalkalmazók közötti verseny klasszikus modelljei a jogrendszerek tőkevándorlásra gyakorolt hatásaiból indultak ki, de a jogrendszerek közötti különbség nem csak a tőke, hanem a lakosság mobilitására is hat. Ezt hatás állítja elemzése középpontjába *Orbán Endre* „The Effect of the Financial Crisis on the Inner Migration in the European Union” című cikke. Azt vizsgálja, hogy a lakosság mobilitását mely tényezők erősítik, milyen szerepe van ebben a versenyképességnek, illetve a nemzeti szabályozóknak.

A tőke és a lakosság mobilitása mellett a másik, az utóbbi években középpontba került fogalom a versenyképesség: a jogrendszerek meghatározzák egy ország versenyképességét, a jogrendszerek változásait a versenyképesség fokozása is motiválja. Ugyanakkor a versenyképesség nehezen megragadható, operacionalizálható fogalom. Jól látszik ez *Szigetvári Tamás* „Jogrendszer és versenyképesség Törökországban” című cikkéből: már az is döntés kérdése, hogy egy ország kormánya, kormányai mit értenek versenyképesség alatt, illetve milyen stratégiával akarják ezt elérni.

Az sem egyértelmű, hogy egy-egy ország részt akar-e venni a versenyképesség (vagy annak egyes jól megragadható elemei, mint a fiskális egyensúly) érdekében folyó versenyben. Az adott jogrendszer szociális jogok iránti elkötelezettsége elvileg korlá-

tozná ezt. *Téglási András*: „A szociális jogok (alapjog)védelemi szintjének csökkenése a gazdasági válság hatására” címen azt tárgyalja, hogy valóban ilyen versenykorlátozó tényezőt jelentenek-e ezek, pontosabban az, hogy ezek a jogok miképpen jelennek meg a nemzeti alkotmányokban. Láthatjuk, hogy miközben elsősorban a verseny korlátjaként gondolunk ezekre az elemekre, aközben azok pontos tartalma éppen a más országokkal folyó versenyben definiálódik újra és újra.

Már *Téglási András* cikke is mutatja, hogy jogverseny nem csak gazdasági, vagyoni-jogi előnyök miatt indulhat meg, hanem más jogterületeken. Például alapjogi kérdések kapcsán is, mint az *Schanda Balázs* és *Bojnár Katinka*, *Jakab András* és *Drinóczi Tímea* cikkeiből is kitűnik.

Schanda Balázs és *Bojnár Katinka* „A házassági jogrendszerek versenye, vagy párkapcsolati szupermarket?” című cikke bemutatja, hogy egyes jogintézmények (például a melegházasság) terjedése egymáshoz közeli országok egymásra hatásának és nem közös kulturális hátterüknek köszönhető. Másrészt, arra is szép példát szolgáltat, hogy a jogverseny nem csak állami jogok között lehetséges, hanem időnként állami és egyházi (vagy más) jogok között is folyhat – amely ráadásul anélkül is folyhat, hogy az alany lakóhelyet, állampolgárságot változtatna.

Jakab András „A jogállamiság mérése indexek segítségével” című cikke arra szolgáltat kiváló példát, hogy a versenyt azok a szervezetek is fokozzák, amelyek az egyes jogrendszereket – a cikk tárgya szerint az alkotmányjogokat – értékelik: az előrelépés e listákon, sorrendekben szintén fontos szempont lehet a jogalkotók döntéseinek értékelésekor.

Drinóczi Tímea „Jogrendszerek versenye és alkotmányos párbeszéd” című cikke a jogverseny létevel kapcsolatban kritikus álláspontot fogalmaz meg – legalábbis az alkotmányjog terén lát a folyamatokat ennél jobban magyarázó modelleket.

SZALAI Ákos
egyetemi docens (PPKE JÁK)

